

SAMBAND ÍSLENSKRA SVEITARFÉLAGA

Alþingi - nefndasvið
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík 10. desember 2014

1412013SA KB/pbj
Málalýkill: 401

Efni: Umsögn um tillögu til þingsályktunar um aðgerðaáætlun um geðheilbrigðisþjónustu fyrir börn, unglinga og fjölskyldur þeirra, 52. mál

Vísað er til tölvupósts frá nefndasviði Alþingis 14. nóvember sl. þar sem óskað var umsagnar Sambands íslenskra sveitarfélaga um ofangreint mál. Veittur var framlengdur frestur til 10. desember til að senda umsögn.

Almennt um málefnið

Sambandið tekur eindregið undir það sem fram kemur í greinargerð með þingsályktunartillögunni um að brýnt sé að vinna að bættu geðheilbrigði barna og unglinga og þar með bættu geðheilbrigði landsmanna til framtíðar. Þannig er mikilvægt að huga vel að forvörnum og bættri þjónustu við þá sem glíma nú þegar við geðheilbrigðisvanda. Ávinningurinn af því er mikill, bæði fyrir viðkomandi einstaklinga og samfélagið í heild.

Nauðsynlegt er að tryggja öllum landsmönnum aðgengi að geðheilbrigðisþjónustu en sú er ekki raunin í dag. Eitt skref í þá átt væri að stuðla að því að heilsugæslustöðvar veiti í meiri mæli ákveðna grunnþjónustu sem snýr að geðheilbrigðismálum, ekki síst í þeim byggðarlögum þar sem langt er að sækja sérfræðiþjónustu. Þá er ljóst að virk samfélagsþátttaka einstaklinga með geðraskanir hefur mikla þýðingu bæði fyrir viðkomandi einstaklinga og samfélagið. Hvað varðar fullorðna hefur sambandið m.a. lagt áherslu á mikilvægi starfsendurhæfingar og vinnumarkaðsúrræða fyrir þennan hóp en mikilvægi þess að stuðla almennt að virkni einstaklinga á ekki síður við um börn og unglinga, sem eru í mikilli hættu á félagslegri einangrun.

Sambandið bendir á að á 143. löggjafarþingi var samþykkt tillaga til þingsályktunar um mótun geðheilbrigðisstefnu og aðgerðaáætlunar (89. mál, þingsályktun nr. 8/143). Vinna við mótun geðheilbrigðisstefnu er nú í gangi. Við upphaf þeirrar vinnu var ákveðið að skipta verkefninu í smærri einingar eftir afmörkuðum viðfangsefnum og voru settir á stofn fimm starfshópar um hvert þeirra. Þessi viðfangsefni eru: 1) Geðrækt og forvarnir, 2) meðferð, fyrsta stigs þjónusta, samspil milli þjónustustiga og þjónustusviða, 3) viðkvæm lífsskeið, börn, aldraðir, jaðarhópar, 4) fordómar og mismunun, 5) geðfatlaðir – réttindi, heilbrigðis- og félagsþjónusta.

Í umsögn sambandsins um tillögu til þingsályktunar um mótun geðheilbrigðisstefnu kom fram að sambandið teldi brýnt að við mótun stefnunnar og við gerð aðgerðaáætlunar á grundvelli hennar yrði hugað vel að forgangsriðun verkefna og var þar sérstaklega vísað til málefna barna og unglunga.

Í tillögunni sem hér er til umsagnar er lagt til að ráðherra kynni Alþingi aðgerðaáætlun um bætta geðheilbrigðisþjónustu fyrir börn, unglunga og fjölskyldur þeirra eigi síðar en 1. mars 2015. Þá segir að nokkur vinna þurfi að fara fram til undirbúnings aðgerðaáætlunarinnar. Með vísan til þess sem að framan greinir um vinnu við mótun geðheilbrigðisstefnu telur sambandið mikilvægt að líta til þeirrar stefnu og að sú aðgerðaáætlun sem tillaga þessi gerir ráð fyrir verði unnin á grundvelli þess hluta geðheilbrigðisstefnunnar sem snýr að geðrækt og forvörnum og þjónustu við börn og unglunga.

Um tillöguna

Í greinargerð með tillögunni eru tilgreindir sjö meginþættir aðgerðaáætlunar sem tillagan byggir á. Þessir þættir snúa að forvörnum, skimunum á vanda, námskeiðum og fræðslu, samvinnuverkefnum stofnana ríkis og sveitarfélaga og meðferðarúrræðum fyrir einstaklinga og fjölskyldur. Að mati sambandsins eru þetta allt þættir sem án efa geta stuðlað að bættri geðheilsu barna og unglunga.

Mikilvægt er að milli þeirra stofnana sem veita þjónustu á vegum ríkis og sveitarfélaga sé skýr verka- og ábyrgðarskipting, sbr. það sem fram kemur í 4., 5. og 6. lið þeirra meginþátta aðgerðaáætlunar sem tillagan byggir á. Sambandið telur að sama skapi þýðingarmikið að stuðla að samþættingu í þjónustunni þar sem afleiðing aðgreiningar milli kerfa er oft sú að til verða „grá svæði“ í opinberri þjónustu. Sambandið telur raunar að óljós ábyrgðarskil þjónustukerfa, þ.e. grá svæði, séu mjög áberandi í íslenskri velferðarþjónustu og snerti stóra hópa notenda.

Í greinargerð með tillögunni er m.a. fjallað um brotthvarf úr framhaldsskólum. Þar kemur fram að leiða megi sterkar líkur að því að ógreindur og ómeðhöndlaður tilfinningavandi sé ein ástæða mikils brotthvarfs úr námi. Í þessu samhengi má vísa til skýrslu mennta- og menningarmálaráðuneytisins frá 2012 um átaksverkefnið *Nám er vinnandi vegur*¹. Í skýrslunni, sem fjallar um eftirfylgni, árangur og helstu lærdóma sem draga megi af verkefninu eftir haustönn 2011, kemur fram að gerð hafi verið athugun á brotthvarfi þátttakenda í verkefninu úr námi. Í stuttu máli gekk verkefnið út á það að tryggja öllum umsækjendum um nám í framhaldsskóla, að 25 ára aldri sem uppfylltu skilyrði, skólavist haustið 2011. Ásamt því voru sköpuð ný námstækifæri fyrir allt að 1.000 atvinnuleitendur í framhaldsskólum, frumgreinadeildum, háskólum og í framhaldsfræðslu. Þátttakendur sem hófu nám á grundvelli verkefnisins en hurfu frá því voru spurðir um ástæður þess og kom þá fram að meðal helstu ástæðna voru andleg veikindi. Þær

¹<http://brunnur.stjr.is/mrn/utgafuskra/utgafa.nsf/RSSPage.xsp?documentId=9015822F8494D7F700257AE7004DFCDB&action=openDocument>

niðurstöður gefa því til kynna að nemendur með geðheilbrigðisvandamál fái ekki nægilegan stuðning í skólakerfinu og þau vandamál geti leitt til brotthvarfs þeirra úr námi. Geðheilbrigðisvandamál eru án efa áhrifabáttur en sambandið tekur undir að afla þarf frekari upplýsinga um þátt geðheilbrigðisvanda í brotthvarfi úr framhaldsskólum. Þess má geta að brotthvarf er til sérstakrar skoðunar í þeirri vinnu sem nú fer fram á grundvelli Hvítbókar menntamálaráðherra um umbætur í menntun. Í ábendingum sambandsins til verkefnishóps sem fjallar um námstíma var m.a. bent á að huga þyrfti sérstaklega að stöðu nemenda með geðheilbrigðisvanda í tengslum við áhættuþætti brotthvarfs.

Einn þeirra meginþátta aðgerðaáætlunarinnar sem nefndur er í greinargerðinni er skimun á vanda. Þar kemur fram að skima skuli fyrir kvíða, þunglyndi, áföllum og jafnvel öðrum vanda meðal allra barna og unglinga í grunn- og framhaldsskólum landsins. Sambandið bendir á að við þessa upptalningu væri rétt að bæta börnum á leikskólaaldri og leggja þar með aukna áherslu á snemmtæka íhlutun.

Að lokum

Sambandið tekur undir það sem fram kemur í þingsályktunartillögunni og greinargerð með henni, að huga þurfi betur að forvörnum og geðrækt og þjónustu við börn og unglinga með geðheilbrigðisvanda. Eins og að framan er rakið þarf þó að huga vel að því að forðast tvíverknað, með því að tryggja að við undirbúning frekari vinnu verði tekið tillit til vinnu sem þegar hefur verið unnin og verður unnin vegna mótunar geðheilbrigðisstefnu og aðgerðaáætlunar á grundvelli hennar. Samræmi í opinberum stefnum stjórnvalda og aðgerðaáætlunum á grundvelli þeirra er að mati sambandsins afar mikilvægt svo að árangur náist.

Ljóst er að fjármagn mun þurfa til að framkvæma þá sjö meginþætti aðgerðaáætlunar, sem tillagan byggir á. Sambandið leggur áherslu á að fram fari greining á kostnaði vegna þeirra þátta og hvernig þeir skuli fjármagnaðir. Í þessu samhengi er minnt á ákvæði 129. gr. sveitarstjórnarlaga nr. 138/2011 um að kostnaðarmeta skuli áhrif á sveitarfélögin vegna laga, reglugerða og stefnumarkandi ákvarðana stjórnvalda.

Virðingarfyllst

SAMBAND ÍSLENSKRA SVEITARFÉLAGA

Karl Björnsson
framkvæmdastjóri